

תמוז תשע"ט

בס"ד

השיעור מוקדש לעילוי נשמת מנחם אביצור בן יהודה אריה ז"ל

המפגש בין בועז לרות בשדה - חלק ב

למגילת רות (על פי שיעורים של ד"ר יעל ציגלר)

רות עשתה מה? לא סביר כי נעמי מתייחסת לליקוט של רות שכן היא כבר שאלה לגבי עניין זה. המלבי"ם בפירושו מציע כי השאלה השנייה מתייחסת לקלי שרות מציעה לנעמי.

2. מלבי"ם רות ביח:

"ותרא חמותה, רצונו לומר שראתה ותמהה על זה כי היה שלא כדרך לקט הנאסף ביום אחד, נוסף לזה שנתנה לה מה שהותירה משבעה" שהרי, בעלי השדות אינם מספקים לעניים המלקטים בשדותיהם אוכל קלוי בשביל ארוחת הצהרים. אך גם עם פירוש זה, משמעותה של השאלה השנייה נותרת עמומה. המלבי"ם מעלה השערה מפתיעה.

3. מלבי"ם רות ביט:

"איפה לקטת כל היום? שהוא תמוה על רוב הלקט. ואנה עשית? שבהכרח עשית איזה פעולה אצל איש שלכן נתן לך לאכול כי אין נותנים אוכל ללוקטי הלקט" על פי פירושו של המלבי"ם, נעמי מניחה כי רות עשתה דבר מה עם בעז על מנת שתוכל להשיג אוכל קלוי השאלה הראשונה של נעמי מבררת בפרטי פרטים על הליקוט של רות, אבל השנייה מרמזת למיקום של "מעשיה".

למרות שהמלבי"ם אינו מרחיב על כך, נשאלת השאלה מה ה"מעשה" שהעלתה נעמי בדעתה? ויתכן ונעמי חושדת בכלתה המואבית, ומרמזת לאפשרות שרות עסקה בפריצות כלשהי בתמורה לטובות הנאה. וישנו גם מדרש המתאר זאת.

4. רות זוטא ביח:

כיוון שראתה חמותה נתייראה אמרה "חס ושלום נדבקה לפריצים ניתן לראות חיזוק נוסף להבנה זו של המשמעות החבויה העומדת מאחורי שאלתה של נעמי בניסוח המוזר של תשובתה של רות.

לאחר המפגש עם בועז ואישורו לאפשר לרות ללקט בשדה, ממשיכה רות ללקט, והעבודה הקשה של רות (בנוסף לנדיבותו של בעז) מניבה את התוצאה הרצויה: לאחר הליקוט מבוקר עד ערב, רות חוזרת עם מנת שעורים נדיבה.

1. רות ביז-יט:

וּתְלַקֵּט בַּשָּׂדֶה עַד הָעֶרֶב וּתְחַבֵּט אֶת אֲשֶׁר לִקְטָה וְיְהִי כְּאִיפָה שְׁעָרִים. וּתִשָּׂא וּתָבֹא הָעִיר וּתְרֹא חֲמוֹתָהּ אֶת אֲשֶׁר לִקְטָה וּתֹצֵא וּתְתֵן לָהּ אֶת אֲשֶׁר הִוְתָּה מְשַׁבְּעָה. וּתֹאמֶר לָהּ חֲמוֹתָהּ אִיפָה לִקְטַתְּ הַיּוֹם וְאָנָּה עֲשִׂיתְּ יְהִי מִפִּירֶךְ בְּרוּךְ.

שפע זה מפתיע את נעמי המבינה כי מישהו ודאי סייע לרות, שכן, בסופו של דבר, רות הינה חדשה במלאכת הליקוט; גם אם הייתה מלקטת רק את הכמות הרגילה של שעורים הרי שעדיין הייתה לנעמי סיבה להתפעל מפועלה של רות.

אלא, כפי שראינו כבר מספר פעמים, רות הינה נוכרייה בבית-לחם, ולא סתם נוכרייה, אלא מואבייה. מלבד זאת היא גם כלתה של נעמי, שאינה מעוררת סימפטיה בקרב בעלי השדות של בית-לחם. לכן, החזרה של רות עם כמות כה גדולה של שעורים היא בהחלט הפתעה!

נעמי מביעה את ההפתעה ואת ההתרגשות שלה בעזרת שתי שאלות שנראות במבט ראשון נדושות: "איפה ליקטת היום ואנה עשית". למרות שיתכן ומטרתה של כפילות זו היא להדגיש כי נעמי מתפעלת ומופתעת, הרי שהמפרשים נוטים לראות את השאלות כבעלות שתי משמעויות נפרדות.

לדעת ד"ר ציגלר, יתכן ושתי השאלות של נעמי מגיבות לשני פנים שונים בחזרתה של רות. בתחילה נעמי מתייחסת לכך שרות חזרה מן הלקט עם כמות חריגה בגודלה של שעורים ומשום כך היא שואלת "איפה ליקטת היום?". לאחר מכן היא שואלת את השאלה השנייה "ואנה עשית?". שאלה זו נראית עמומה. היכן

5. רות ב' יט:

**וַתִּגַּד לְחַמּוֹתֶיהָ אֵת אֲשֶׁר עָשְׂתָה עִמּוֹ וַתֹּאמֶר שֵׁם הָאִישׁ
אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם בְּעֵז.**

התשובה של רות עמומה ומכילה כפילויות. מטבע הלשון "עשתה עמו" ו"עשיתי עמו" חוזר פעמיים ולא מוסיף דבר בתיאור היום שעבר על רות. פרטי הפעולות של רות במהלך היום כלל אינם מוזכרים, ונראה שהפסוק כולו מכוון למילה האחרונה שבו "בעז" המילה שבסופו של דבר עונה לשאלתה של נעמי בנוגע למקום הליקוט. ושאלת ד"ר ציגלר: מה עשתה רות עם בעז? האם לא היה זה בעז שעשה דבר מה בשביל רות?

מטבע הלשון "לעשות עם" מופיע במקומות אחרים בתיאור מעשים שבינו לבינה. תמר משתמשת במילים "אשר עשית עמי" ביחס לאונס שעברה בידיו של אמנון (שמואל ב' יג טז). ולכן נשאלת השאלה, מדוע בתיאור המעשים התמימים שהתרחשו בשדה, רות משתמשת פעמיים במטבע לשון טעון "עשה עם". (כמובן, שבביטוי זה מהדהדת השאלה הקודמת של נעמי "אנה עשית?").

ומסבירה ד"ר ציגלר, שייתכן שרות חוזרת על ביטוי זה בגלל שהשימוש בו פגע בה. רות מבינה כי נעמי חושדת בה וכתגובה לכך היא משתמשת במכוון בביטוי זה פעמיים. אפשרות נוספת היא שרות משתמשת במכוון בביטוי בעל קונוטציות שליליות כדי לשרש את התפיסה לפיה היא עשתה מעשים לא ראויים. רות מביאה הוכחה לכך שנעמי הבינה את המצב באופן שגוי וזאת על ידי כך שהיא חוזרת על מטבע הלשון החשדני של נעמי, אך מתוך סוף דבריה עולה כי זהותו של האיש הוא של אדם שאין לחשוש בנדיבותו. רות מציגה את שמו של בעז כראיה חותכת לטעותה של נעמי.

לדעת ד"ר ציגלר, הפסוק מאריך כדי לדחות במכוון את תגובתה של רות לדברי חמותה. זהו כלי ספרותי מדויק ויעיל. ניתן לחוש את המתח בו שרויה נעמי מכך שהפסוק משהה את הצגת שמו של בעז עד המילה האחרונה שבו, וכיצד סקרנותה מתגברת עד שבסופו של דבר רות מסיימת את דבריה עם מילה ניצחת "בעז". נעמי יכולה לנשום לרווחה מרגע שרות אומרת מילה זו. בעז הוא אדם ישר בעל מחויבות דתית, אדם שלא ינצל נוכרייה מואבית ומוכת עוני. נעמי יכולה להיות בטוחה כי האוכל שרות נותנת לה לא הגיע לידיה של בעזרת מעשים לא ראויים.

(יתכן ורות דוחה את זיהויו של בעז לא על מנת להגביר את הדרמטיות שבהגיית שמו אלא דווקא בגלל שהיא אינה מודעת כלל עד כמה בעז חשוב לנעמי. לעומת זאת, יתכן גם והיא יודעת היטב שבעז הוא התקווה הרצויה להן והיא דוחה במודע את אזכור שמו, תוך ניסיון לתאר את מהלך היום בלא לציין את שמו של זה שהיטיב (עימה).

ניצוץ מחדש של תקווה

הפרכת חשדותיה של נעמי אינה התוצאה היחידה של ציון שמו של בעז, אזכור השם גם מוליד בנעמי תקווה, תקווה שדעכה בהתמדה מאז שחזרה לבית-לחם.

ראינו בשיעורים הקודמים, שלבועז את כל התכונות הנחוצות בשביל לגאול את נעמי ממצבה הנוכחי. הוא "מודע לאישה איש גבור חיל ממשפחת אלימלך" (רות ב' א). הזיהוי של רות את בעז על ידי ציון שמו ("שם האיש... בעז") מזכיר את הפסוק הראשון בפרק "ושמו בעז" (רות ב' א). בספר, הרדוף בבעיות של אובדן שם, ישנו איש אשר שומר על שמו, על זהותו ועל אדמתו. איש המכיר בחשיבותם של שמות וודאי ידאג לכך שאף אדם או משפחה לא יישארו אלמונים, חסרי שם.

לדעת ד"ר ציגלר, התלהבותה של נעמי מעידה על לידתה מחדש של התקווה. בועז אינו סתם תומך נדיב שריחם על מואבייה מוכת עוני, אלא קרוב משפחה שקשריו למשפחתה של נעמי מרמזים לכך שהוא הפתרון לבעיותיה. נעמי מגיבה בכך שהיא מברכת את בעז ומיידעת את רות כי בעז הוא גואל.

6. רות ב' כ:

**וַתֹּאמֶר נְעָמִי לְכֻלְתָּה בְּרוּךְ הוּא לֵה' אֲשֶׁר לֹא עָזַב חֶסְדּוֹ
אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַמֵּתִים. וַתֹּאמֶר לֵה' נְעָמִי קְרוֹב לָנוּ
הָאִישׁ מִגְּאֻלָּנוּ הוּא.**

יש להדגיש, שמאז הנאום מלא המרירות בפרק א' נעמי לא ממש דיברה. התגובות הקצרות והרפות להצעתה של רות ללכת וללקט מעידות, לדעת ד"ר ציגלר, על ייאוש וחוסר תקווה (רות ב' ב). ההתלהבות שהיא מגלה עם חזרתה של רות לאחר יום מוצלח של לקט מעידה כי מצב רוחה התרומם. שמו של הקב"ה המופיע כאן משמש לברכה ומביע שמחה. כמו כן, נעמי משתמשת בשורש גא"ל, שורש המופיע כאן לראשונה, ואשר בהמשך יתגלה כמפתח לפתרונו של סיפור מגילת רות.

כמו כן, זהו המקום הראשון בו נעמי משתמשת בגוף ראשון רבים "גאלנו" כדי לכלול את רות בתכניותיה. לידתה מחדש של התקווה של נעמי, המגיעה באמצעותה של רות מאפשרת לנעמי לראות את רות באור אחר, כשותפה, ולא כמכשול למציאת פתרון אחר לבעיותיה

ההערכה החדשה, שרות זוכה בה מנעמי, נוצרה בעקיפין על ידי בעז. יכולתו לאמץ את רות לתוך האומה היא שסוללת את הדרך לנעמי, ומאפשרת לה לראות ברות בת משפחה, וממילא גם זכאית לסיוע של גואל.

ומסבירה ד"ר ציגלר, שישנה עוד דרך בה נעמי מחקה את יחסו של בעז לרות. ראינו בשיעורים הקודמים, שבעוד כולם מתייחסים לרות כאל מואבייה (ובתוכם רות, המתייחסת כך אל עצמה), בעז מתייחס אליה כ"רות", כפי שניתן לראות בהקדמת דבריו אל רות "ויאמר בעז אל רות..." (ב' ח). לקראת סוף הפרק דבריה של נעמי אל

בחז"ל "חסד של אמת". זהו החסד ברמה הגבוהה ביותר, כיון שהוא אינו כולל כל אפשרות של תמורה, ולכן זהו חסד לשם חסד בלא כל מניע נסתר.

חסד ללא תמורה המראה על התמקדות מוחלטת בצרכיו של האחר הוא תנאי בל יעבור למלוכה מוצלחת. רות ובעז, שני אנשים שאופיים מכיל תכונות אלו אמורים לייסד את שושלת דוד מתוך תקווה שהמנהיגים לעתיד ילמדו מאבות אבותיהם כיצד ראוי שמלך ינהג.

לסיום, על פי קריאה זו המילה "עזב" היא מילה המשמשת לתיאור מעשיו של בעז שאינו עוזב את חסדו. רות כבר השתמשה במילה זו, כאשר היא התחננה בפני חמותה "אל תפגע בי לעזבך" (רות א טו). אחרי השימוש הראשוני של רות, השורש עז"ב מתפקד במילות מפתח במהלך הסיפור. בעז משתמש בו בתארו כיצד רות הייתה מוכנה לעזוב את אביה את אימה ואת ארץ מולדתה (רות ב יא), וכמו כן הוא משתמש בו כדי להורות לקוצרים בשדהו להשיל לה מהצבתיים (רות ב טז). הופעת המילה כאן, תוך כדי תיאור של בעז יוצרת הקבלה חשובה בינו לבין רות שהקשר שלה אל השורש הוא משמעותי וחוזר על עצמו מספר פעמים.

ה' "אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים"

גישה אלטרנטיבית טוענת כי ה' הוא זה שנעמי מתארת. הוא זה אשר לא עזב חסדו עם החיים, דהיינו נעמי ורות, ועם המתים, דהיינו אלימלך ובניו. ראיות לגישה זו ניתן לראות בפסוק דומה שנאמר על ידי עבדו של אברהם כאשר הוא מדבר על ה'.

9. בראשית כד כז:

"וַיֹּאמֶר בְּרוּךְ ה' אֱלֹהֵי אֲבִרְהָם אֲשֶׁר לֹא עָזַב חֶסְדוֹ וְאַמְתּוֹ מִעַם אֲדָנָי"

בהקשר זה, אין ספק כי ה' הוא זה אשר לא עזב חסדו.

אם אכן ביטוי זה מתייחס לה', הרי שקריאת השמחה של נעמי מביעה את תפיסתה כי המפגש בין רות ובעז איננו יד המקרה, אלא יד ההשגחה.

קריאה זו חשובה במיוחד להבנת השינוי שנעמי עוברת. בסופו של פרק א' ניתן לחוש את תחושת הניכור ואת הקושי שיש לנעמי כלפי ה'. ההאשמה של נעמי כלפי ה' כי ידו יצאה בה, וכי המר לה והרע לה מאוד מהדהדת לכל אורכו של פרק א'. אך בפרק ב' מצבה של נעמי משתנה מיד לטובה. כלתה העקשנית מתגלה כנכס וגורלה של נעמי מתחיל להשתפר. היכן מכירה נעמי בתרומתו של ה' לשלב חדש זה בחייה? אם נקרא את מילותיה של נעמי כתיאור של ה' שלא נטש את החיים או את המתים, הרי שמדובר כאן בנקודת מפנה עבודה.

רות מוצגים בצורה דומה "ותאמר נעמי אל רות כלתה..." (ב כב). בעז הוא זה שמצית בנעמי את היכולת לראות ברות אדם בעל שם וזהות; הוא היה הראשון שהראה בגלוי התנהגות מעין זו.

מי "לא עזב חסדו"?

נקודה נוספת, שמציינת ד"ר ציגלר, היא שבברכת נעמי את בעז, מהדהדת הברכה שהקוצרים מברכים בה את בעז (רות ב ד). בשיעורים קודמים הצענו שבברכת הקוצרים מוודא בעז כי הקוצרים מקיימים את דברי התורה ומתייחסים כראוי אל העניים המלקטים בשדה (דברים כד יט), וכי על ידי כך מובטחת ברכתו של ה'. יתכן וזוהי גם כוונתה של נעמי. הלקט של רות מעיד מעבר לכל ספק כי בעז קיים את חובותיו בשדות וכי הוא ראוי לברכתו של ה'.

עם זאת, ישנה עמימות לשונית בדברי ברכתה של נעמי. מניסוח הברכה לא ברור מי הוא זה ש"לא עזב חסדו את החיים ואת המתים". האם זהו בעז או שמא מדובר בה'?. ונשאלת השאלה: מה ניתן ללמוד מכל אחת מהאפשרויות הללו ומדוע המגילה בוחרת להשאיר את הפסוק מעומעם?

בעז "אשר לא עזב חסדו את החיים ואת המתים"

ישנו מדרש המפרש פסוק זה כמתייחס לבעז, אשר מכלכל את החיים ומכין תכריכים לקבורת המתים. המלבי"ם גם הוא מניח כי בעז הוא זה שלא עזב חסדו את חיים והמתים.

7. מלבי"ם רות ב כ:

תחילה נתנה לו ברכה אשר לא עזב חסרו את החיים כי הבינה שעשה זאת לפרנס על ידי כך בכבוד... ואת המתים כי הבינה גם כן שיעשה חסד עם המתים על ידי יבום שבזה יעשה טובה לנפש המת.

על פי פירושו של המלבי"ם, יש לחלק גם את דבריה של נעמי לשני חלקים המקבילים לשני הפנים בנדיבותו של בעז.

מלבי"ם רות כ כ:

ופרשה דבריה... כי קרוב לנו האיש, ועל כן עושה חסד עם קרוביו החיים... מגואלנו הוא, והגואל צריך הוא ליבם שבזה יגאל נפש המת לבל ימחה שמו מישראל אם אכן מדובר בחסדו של בעז, הרי שהמגילה יצרה הקבלה מאלפת בין בעז לרות. נעמי השתמשה בניסוח דומה בברכה שבירכה בה את כלותיה על חסדן.

8. רות א ח:

יעשה [קרי: יעש] ה' עִמָּכֶם חֶסֶד פְּאֶשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם הַמֵּתִים וְעִמָּדֵי.

על פי קריאה זו, בעז ורות חולקים תכונה משותפת, חסד, לא רק כלפי החיים אלא גם כלפי המתים, שנקרא

העיר, רות מתקשה להאמין כי בעז, על אף אופיו הנדיב, יתעלם מדעת הקהל ויגאל אותה ואת נעמי.

צניעותה של רות

יתכן והסבר אפשרי נוסף לכך שרות מוצגת כ"רות המואביה", הוא שרות אינה מצטטת את בעז במדויק, כאשר היא חוזרת על דבריו בפני נעמי. בעוד בעז יעץ לרות לדבוק ב"נערותי" (רות ב ח). רות מצטטת אותו כאומר לה לדבוק עם "הנערים" (רות ב כא). ישנו מדרש המציע כי הציטוט המוטעה נובע ממוצאה המואבי.

11. רות רבה ה יא:

ותאמר רות המואביה גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין, אמר ר' חנין בר לוי: בודאי מואביה היא זו – הוא אמר וכה תדבקין עם נערותי, והיא אמרה עם הנערים אשר לי.

גם המלבי"ם מקשר בין טעותה של רות ובין היותה מואביה.

12. מלבי"ם ב כא-כב:

רק באשר היא היתה מואביה, ושם אין מתרחקים מן הנערים, לא הבינה לדייק בדבריו, וחשבה שכונתו שתדבק עם אנשיו, שהנערים היו עיקר אצלה, שחשבה שאחד מהם ישא אותה [ועל זה קראה המואביה כי בת ישראל היתה מבינה ... אבל נעמי הבינה בשכלה שלא טוב שתדבק עם הנערים רק עם הנערות הקוצרות, ותאמר טוב בתי כי תצאי עם נערותי].

גישה זו מנוגדת לגישה הנפוצה יותר בספרות חז"ל, הרואים ברות מופת של צניעות. על פי מספר מדרשים צניעותה של רות הייתה התכונה שלכדה את תשומת ליבו של בעז בתחילה.

13. רות רבה ד ט:

למי הנערה הזאת. ולא הוה חכים לה?! אלא כיון שראה אותה נעימה ומעשיה נאים התחיל שואל עליה ... כל הנשים משחקות עם הקוצרים וזו מצנעת עצמה. מדרשים נוספים מציגים את הנער הניצב על הקוצרים כמתאר בהתפעמות את צניעותה של רות לבעז.

14. רות זוטא ב ז:

התחיל הנער מספר בשבחה ובצניעות שבה, הרי יש לה כמה ימים שהיא עמנו שלא נראית אפילו אחד מאצבעות ידיה ורגליה, כאשר כתוב למעלה, ואין אנו יודעין אם אַלמת היא אם דברנית, באותה שעה בדקה בועז אחריה.

וכן, התיאור המדרשי של התנוחה הצנועה בה רות ליקטה.

15. רות זוטא ב ג:

בשעה שהיא יושבת לקצור עם הקוצרים, היתה הופכת פניה לצד אחר, ולא היתה ניראית אחת מאצבעותיה, שבשעה שהיתה רואה שיבולת בקומתה – עומדת

התחושות הקשות שהיו לה משתנות והופכות להכרת הטוב, ובכך מתחילה ההחלמה של נעמי.

ומסכמת ד"ר ציגלר: עמימות ספרותית נוטה לרמוז למשמעות כפולה, ונראה כי זהו המצב במילים אלו של נעמי. היא מתכוונת לתאר הן את בעז והן את ה' כגורמים שניתן לסמוך על כך שיתמידו בגילויי חסד לחיים ולמתים. הארה זו מביאה לנעמי תקווה חדשה המקדמת אותה בחיפושיה אחר גאולה.

המקרא מציג את המשך דבריה של נעמי באמצעות המילים "ותאמר לה נעמי". היות נעמי נמצאת באמצע דיבור, נשאלת השאלה: מדוע יש צורך בהצגה מחודשת של דבריה?

לדעת ד"ר ציגלר, כאשר המקרא משתמש בשתי הקדמות לשתי אמירות רצופות שנאמרו על ידי אותו אדם, הוא מרמז לכך שמשוהו אירע בין שתי האמירות. יתכן והייתה זו תגובה לא מילולית, כדוגמת הבעה, שתיקה רועמת או העדר מחשיד של תגובה צפויה כלשהי. לאור זאת, האם נעמי שתקה למספר שניות כדי להדגיש בפניה של רות את חשיבות הדברים שתאמר מיד לאחר מכן? או שמא נעמי מהססת, ושוקלת בזהירות האם כדאי לה ליידיע את רות בכך שבעז איננו סתם עוד בעל שדה בית-לחמי אלא גואל פוטנציאלי? לדעת ד"ר ציגלר, נראה שההכרה במזל הטוב, שהחלה לחלחל בנעמי, איננה מותרת רושם כלשהו על רות.

10. רות ב כ-כא:

ותאמר רות המואביה גם כי אמר אלי עם הנערים אשר לי תדבקין עד אם כלו את כל הקציר אשר לי.

במקום להפנים את כובדם של הדברים שנאמרו לה כרגע, רות מתלהבת ומתפעמת מנדיבותו של בעז בשדות.

ומדגישה ד"ר ציגלר, שבכך שהפסוק מציג את רות כמואבייה, הוא מדגיש כי היותה של רות מואבייה היא העומדת בבסיס תגובתה של רות. ישנן מספר סיבות אפשריות לתיאור זה.

יתכן שיש כאן הדגשה של מוצאה המואבי של רות, כדי לומר לנו שהיא באמת ובתמים איננה מבינה את החדשות המפעימות של נעמי. לרות אין מושג מהו "גואל" ומשום כך היא אינה מבינה את תכניותיה של נעמי.

הסבר אפשרי נוסף לעניין זה הוא שרות מבינה היטב את כוונתה של נעמי, אך בכל זאת היא דוחה את התלהבותה של נעמי. רות סבורה שמילוי חובת הגואל איננה סבירה בגלל היותה מואבייה. לאחר שבילתה יום בשדות בית-לחם, ולאחר שחוותה על בשרה את קרירותם של אנשי

הדרך בה נעמי מורה לרות במפורש לצאת עם נערותיו של בעז מזכירה את ההוראות שנתן לה בעז מוקדם יותר. בדומה לבעז, נעמי מציינת גם היא כי ישנם כאלו אשר עלולים לפגוע ברות בשדות בית-לחם.

17. ומסכמת ד"ר ציגלר:

ישנו הבדל בולט בין המדרשים המתארים את אופייה הצנוע של רות ובין התיאור של רות במגילה עצמה. הטקסט המקראי מצייר את רות כגרה טיפוסית, המנווטת בגמלוניות, אך בעקביות בסבך הדרכים של העולם היהודי. .. בתיאור זה, בעז ונעמי מדריכים שניהם את פעולותיה של רות בנחרצות אך בעדינות, והם אלו המאפשרים את כניסתה לבית-לחם. בהצגתה של רות כאישה צנועה ואידיאלית מתעלמים המדרשים מהתהליך הטבעי שעובר הגר כאשר הוא מנסה לאמץ אוסף חדש של נורמות. אומנם, המטרה העליונה של אותם מדרשים היא לצייר דיוקן של רות המדגיש את צניעותה המופלגת.

בסופו של דבר רות מבינה את כוונת הדברים שהוטמעו בעדינות על ידי נעמי. ואכן, הפסוק הבא מיידע אותנו על כך שרות מפנימה מסר זה.

18. רות ב כג:

וְתִדְבֹק בְּנַעֲרוֹת בְּעַז לְלֶקֶט עַד כָּלוֹת קְצִיר הַשְּׂעִירִים וְקִצִּיר הַחֲטָיִם וְתֵשֵׁב אֶת חֲמוֹתָהּ.

רות ונעמי – צמיחתה של מערכת יחסים

בסופו של פרק ב' ניתן לראות שינוי חד ביחסה של נעמי כלפי רות. את תחילת השינוי ניתן לראות בלשון הרבים בה משתמשת נעמי כדי לתאר אותה ואת רות "קרוב לנו האיש מגאלנו הוא" (רות ב כ). נעמי מאמצת בהדרגה את רות אל חיקה, ומתחילה לראות בה בת לוויה ושותפה. החל מנקודה זו,

יחסה של נעמי לרות הופך אט-אט לאימהי. כמו בעז (ואולי אף בעקבותיו), נעמי מגינה על רות ומכוונת אותה להתנהגות נאותה. תגובתה של נעמי לטעותה של רות המואביה היא עדינה. מילותיה הראשונות הן מילים של חיבה הנאמרות בסגנון אימהי: "טוב בתי כי תצאי עם נערותיו ולא יפגעו בך בשדה אחר" (רות ב כב).

הערכה חדשה זו היא תוצאה ישירה של מעשיה של רות. דרך אחת בה המגילה מבהירה עניין זה היא על ידי קישור לשוני בין הדאגה של נעמי לביטחונה של רות לבין הצהרתה המקורית של רות שבכוונתה להישאר עם נעמי. כאשר נעמי מציעה לרות את הגנתה, היא משתמשת בשורש פג"ע, ובכך היא מזכירה את המילה בה השתמשה רות כאשר הבטיחה להישאר עם נעמי "אל

ונוטלת, וכשהיתה רואה שיבולת מושלכת היתה יושבת ולוקטת אותו, כיון שראה בה בעז ג' מדות הללו, מיד שאל בעז לנערו, למי הנערה הזאת.

כאשר אנו חוזרים לטקסט נראה כי המדרשים המהללים את צניעותה של רות בהגיעה ממואב אינם עולים בקנה אחד עם התיאור המקראי של רות. בתחילה, רות נמשכת לליקוט ליד הנערים. כאשר היא מגיעה לשדה, נאמר לנו שרות "תלקט בשדה אחרי הקצרים" (רות ב ג). אומנם בעברית, צורת הרבים יפה לזכרים ולנקבות, ואין דרך לדעת אם מדובר רק בקוצרים או שמא מדובר גם בקוצרות, אך וודאי שהמילה "קוצרים" איננה מתייחסת רק לנשים.

מתיאוריהם של בעז ושל רות עולה כי בשדה ישנה הפרדה בין נשים לגברים (רות ב ח; ב כב), ומכאן ייתכן שהקשר בין רות לקוצרים רומז לכך שהיא בוחרת שלא ללקט בשדה עם הקוצרות. ויתכן שזהו אחד הגורמים לתיאור המזלזל של הנער אשר על הקוצרים כאשר הוא מצטט את דבריה של רות "אספתי בעמרים אחרי הקוצרים" (רות ב ז).

אפשר גם כי העצה המדויקת של בעז, כי רות תדבק בקוצרות (רות ב ח), היא ניסיון של בעז להניא את רות מללכת אחרי הקוצרים. בעז מכוון את רות לכך שתתרועע עם הנערות (נערות) ולאחר מכן משתמש פעמים בפעלים בלשון נקבה (יקצורון, אחריהן) כדי להבטיח כי רות מבינה את דבריו (רות ב ז-ח).

לאחר הוראות אלו, בעז מיידע את רות בכך שהתנהגותם של הנערים לעיתים תוקפנית. מכך נראה כי כוונתו של בעז היא שרות תבין את הסיבות שבגללן מן הראוי שתדבק עם הנשים בשדה ותמנע מהתרועעות עם הגברים.

אבל לא נראה כי רות מבינה את כוונתו של בעז לאשורה. היא אוכלת את ארוחתה כאשר היא יושבת "מצד הקוצרים", וגם כאן, בוודאי שאין מדובר רק בנשים. הציטוטים המוטעים של רות את דברי בעז (רות ב כא) מאשרים כי רות לא הפנימה את עצותיו של בעז ביחס לקוצרות. במהלך הפרק ניתן לראות את הנורמות המואביות עליהן גדלה רות, שכן רות מתעלמת מהמקובלות החברתית של הפרדה בין המינים שנהוגה בקרב הקוצרים בבית-לחם.

בדומה לתגובתו של בעז, גם נעמי מעמידה את רות על טעותה בעדינות.

16. רות ב כב:

וְתִאמָר נְעָמִי אֶל רות כָּלְתָה טוֹב בְּתִי כִי תִצְאִי עִם נַעֲרוֹתָיו וְלֹא יִפְגְּעוּ בְךָ בַשָּׂדֶה אַחֵר

המשכיות לנעמי ולמשפחתה. עניין זה יעמוד במרכזו של פרק ג'.

תפגעי בי לעזבך" (רות א טז). התעקשותה הראשונית של רות להישאר עם נעמי הובילה להשקטת הרעב של נעמי ולמניעת הסכנה של גוויעה ברעב. יחסה של נעמי לרות מתרכז כאשר היא מכירה בכנותה וביכולותיה.

סיכום פרק ב

19. ד"ר ציגלר מסכמת את פרק ב באופן הבא:

פרק זה סובב סביב הבעיה של השגת אוכל. השורשים המשמשים כמילות מפתח בפרק הם קצ"ר ולק"ט. שורשים אלו מופיעים שבע פעמים ועשר פעמים בהתאמה. חשובה מכך היא הדרך בה האוכל מושג, שכן דרך זו פותרת בעיות של שתי נשים, הכרוכות זו בזו. ראשית, היא פותרת את בעיותיה של נעמי, פטירתם של כל בני משפחתה של נעמי מותירה את נעמי עם שתי בעיות חריפות. הישרדות בטווח הקצר (אוכל) והישרדות בטווח הארוך (צאצאים). בטווח הקצר, השאלה נוגעת במזון; בלא בעל ובנים אין כמעט משען כלכלי. האם נעמי תשרוד? כיצד תגיע ידה לכדי אוכל שימנע ממנה מלגווע ברעב במהלך החורף? בעיה זו נפתרת במהלך הפרק כאשר רות מתעקשת לפלס דרכה לשדות, ובעז מציע לה מזון והגנה ואף פורש עליה את חסותו. בשלב זה השאלה של הישרדות בטווח הארוך נותרת ללא מענה.

בעיה נוספת שנפתרת בפרק זה נוגעת לקשיים של רות כמואבייה. המואבים מנועים מלבוא בקהל ה', כיוון שהם נתפסים כקמצנים ואכזריים. ליתר דיוק, הטקסט מדגיש כי הם מנועים מלבוא בקהל "על דבר אשר לא קדמו אתכם בלחם ובמים בדרך בצאתכם ממצרים" (דברים כג ה). המעשה הראשון של רות המואבייה בפרק זה הוא להתנדב ללכת לשדות כדי שתוכל לאסוף אוכל לנעמי. בעשותה כן, רות מדגימה שהיא אינה נושאת בקרבה את אותם תכונות שליליות המונעות ממואבים לבוא בקהל ישראל.

למרות ההצלחה המסחררת בפרק זה, הוא אינו מסתיים עם פתרון למצוקה ארוכת הטווח של נעמי. נעמי מבינה כי נדיבות ליבו של בעז כלפי רות יכולה להתגלות כפתרון לבעיות אלו. ניתן למצוא ראיות להבנה זו במהלך הפרק – הוא מתחיל בכך שהוא מציג את בעז כגואל אפשרי, וממשיך בהדגמת שפע נדיבותו וטוב ליבו כלפי רות, אשר מעבירה טוב זה לנעמי. ישנן הרבה סיבות להניח כי בעז יגאל את רות ונעמי ממצוקותיהן. עם זאת, הפרק מסיים בנימה פסימית. בעז לא עשה כל מחווה כלפי רות במהלך עונת הקציר. כלל לא ברור אם רות ובעז נפגשו עוד בשדות. ומתוך מסקנת הפרק נראה כי תקופת האוכל הסתיימה, אך בעז לא הציג עצמו כגואל. ההישרדות בטווח הקצר אומנם מובטחת, אבל פרק זה אינו מבטיח